آموزش نماز

در فقه حنفی

نویسنده:
دکتر ارشد ارشاد

آموزش نماز

در فقه حنفی

روز محشر که جان گداز بود
اولین پرسش از نماز بود

نویسنده دکتر ارشد ارشاد

ارشاد، ارشد، ۱۳۳۹ -
آموزش نماز در فقه حنفی/ نویسنده ارشد ارشاد
تهران: نشر احسان، ۱۳۹۲
۵۶ص.: مصور.
ISBN: 978-964-5956-36-6 فیپا.
نهم - ۱۳۹۲
کتابنامه: ص. ۵۱
۱. نماز -- راهنمای آموزشی.
۲. فقه حنفی. الف. عنوان
BP ۱۴۷/۷/۴آ۸الف/ ۲۹۷/۳۵۳۰۷
کتابخانه ملی ایران: ۳۵۳۶ - ۷۷م

آموزش نماز در فقه حنفی

✦مؤلف: دکتر ارشد ارشاد
✦ناشر: نشر احسان
✦چاپ: سامان
✦نوبت چاپ: نهم ـ ۱۳۹۲
✦تیراژ: ۱۰۰۰۰ جلد
✦قیمت: ۵۰۰۰ تومان
✦شابک: ۶-۳۶-۵۹۵۶-۹۶۴-۹۷۸

فروشگاه :
تهران .خ انقلاب . روبروی دانشگاه.
مجتمع فروزنده . شماره ۴۰۶
تلفن : ۶۶۹۵۴۴۰۴

بسم الله الرحمن الرحيم

از آنجا که نماز اولین رکن و فریضهٔ بزرگ اسلامی است و مربیان باید فرزندان خود را از هفت سالگی به نماز امر کرده و در ده سالگی بر ترک آن تنبیه کنند، جای دارد که جهت ترغیب و تشویق آنان به این عبادت بزرگ از شیوه‌های مختلف سمعی و بصری استفاده شود.

رساله‌ای که به همت دانشمند محترم جناب دکتر ارشد ارشاد طبق طهارت و نماز حنفی ترتیب یافته و در آن شیوه جدید تصویر با بیان ساده بکار رفته، ضمن تأیید آن از خداوند بزرگ پاداش و مزید توفیق ایشان را خواستارم. بمنّه و کرمه آمین.

محرم ۱۴۱۷ خردادماه ۱۳۷۵

تایباد مدرسهٔ علمیه اهل سنت مسجد جامع احناف

سعید فاضلی

به نام خدا

کودک پاک و معصومی که نور ایمان در چهره‌اش دیده می‌شد و تازه چند روزی از هفت سالگی وی می‌گذشت، با اشتیاق منتظر بود پدرش به نماز بایستد تا او هم در کنارش روی سجاده قرار گیرد و حرکاتی را که پدرش انجام می‌دهد، تقلید کند. در همین حال وقتی پدرش آمد، پسر رو به او کرد و گفت:

پدرجان! من اکنون بزرگ شده‌ام و به مدرسه هم می‌روم و دوست دارم انسانی با ایمان و دیندار باشم و خداوند را عبادت کنم، اما نمی‌دانم چگونه او را عبادت کنم. لطفاً در مورد نماز خواندن و اینکه خداوند را چگونه عبادت کنم مرا راهنمایی کنید.

پدر: خیلی خوب فرزند عزیزم، خداوند را شکر می‌کنم که فرزند خوب و درستکاری را به من داده، بدون شک همانگونه که پیامبر بزرگ اسلام ﷺ فرموده است: «هر کودکی بر فطرت و سرشت خداپرستی و اسلام زاده می‌شود، و این پدر و مادر اویند که او را یهودی، یا مسیحی یا مجوسی بار می‌آورند».(۱)

شما هم پسر عزیزم چون در خانوادهٔ مسلمانی به دنیا آمده‌ای، شخص مسلمان و مؤمنی هستی و خدا و رسول و مؤمنان از تو راضی خواهند بود.

پسر عزیزم، آیا می‌دانی پسر یا دختر مسلمان از هفت سالگی باید نماز

۱- «کل مولود یولد علی فطرة الاسلام فابواه یهودانه او ینصرانه او یمجسانه»

بخواند تا از همان سن و سال، شخصیت سالمی به جامعه تحویل داده شود که هم روح و هم جسم او پاک و بی‌آلایش باشد، و آیا می‌دانی پیامبر بزرگ اسلام ﷺ تأکید داشته‌اند که اصول دین و ارکان اسلام و احکام شرعی در این سن به کودکان آموزش داده شود. مثلاً پیامبر ﷺ فرموده است: «در هفت سالگی فرزندانتان را به نماز خواندن امر کنید و در ده سالگی اگر امر شما را اطاعت نکردند آنانرا بزنید و در ده سالگی جای خواب آنها را جدا کنید.»[۱]

بنابراین فرزندم، از هم اکنون باید عبادت خداوند را بجا آوری. و بدان که پدر و مادر و اقوام، معلم و مسؤول زندگی کودک هستند. ولی وقتی کودک بزرگ شد خودش باید احکام و دستورات شرعی را یاد بگیرد و انجام دهد.

پسر: پدر مهربانم، احکام و دستورات دینی، مثل نماز در چه سنی و بر چه کسانی فرض است.

پدر: نماز و سایر احکام بر هر فرد مسلمان، عاقل، بالغ و پاکی فرض است. ولی بر کافر، دیوانه، طفل و زنی که در حالت حیض یا نفاس باشد، فرض نیست.

اما کسی که اول مسلمان باشد، بعد کافر شود (مرتد) یا به عمد و با میل خودش مست یا دیوانه یا بیهوش شود، نماز بر او فرض است، و اگر آن را نخواند باید قضا بکند.

علمای اسلامی گفته‌اند که علامت بلوغ برای پسران احتلام (خواب دیدن با انزال منی) است که غالباً در ۱۵ سالگی صورت می‌گیرد و برای دختران هم حیض (عادت ماهیانه) می‌باشد که معمولاً از ۱۲ سالگی به بعد شروع می‌شود. در مذهب احناف هر پسر یا دختری که به سن ۱۵ سالگی برسد، بالغ شناخته

۱- به روایت حاکم و ابوداود.

می‌شود.[۱]

پسر: پدرمهربان، خیلی متشکرم. من مسلمانم و بر من لازم است تا عبادت الهی را به بهترین صورت به جا بیاورم و معنای آنچه را که ادا می‌کنم بدانم. پدر جان من حالا برای ادای نماز ظهر آمادگی دارم، شما هم مرا راهنمایی کنید تا آن را ادا کنم.

پدر: آفرین پسرم، چون یکی از شرایط ادای نماز پاکی بدن و طهارت می‌باشد، باید قبل از ادای نماز، روش درست آن را بیاموزی. لذا اول از طهارت شروع می‌کنیم.

طهارت

بدون طهارت نماز درست نیست و اولین قسمت طهارت هم وضو می‌باشد. ولی قبل از وضو، استنجاء می‌باشد.

مسلمان باید پس از رفع حاجت (فراغت از بول) موضع را با کاغذ و یا کلوخ تمیز کند و هرگاه مواد فضلاتی از جایش تجاوز کرده بود استنجاء با آب بر وی واجب و در غیر آن سنت است. ولی کسی که در حال جنابت باشد یا زنی که مدت حیض یا نفاس وی تمام شده باشد، باید غسل کند.

بعد نوبت به وضو گرفتن می‌رسد که آن هم به این صورت است:

۱- عبدالرحمن الجزیری، الفقه علی المذاهب الاربعة، ۱/۳۵۰

چگونگی وضو

۱- ابتدا در قلب قصد رضای خدا و ادای نماز را نیت کرده، عبارت «**بسم الله الرحمن الرحیم**» را بگوید و هر دو دست را تا مچ بشوید.(۱)

۱- چون برای صحت هر عملی نیت لازم است و وضو هم یک عمل دینی است، پس برای وضو نیت لازم است.

۲- سه مرتبه آب را در دهان بگرداند و دندانها را مسواک کند. اگر مسواک نبود با انگشت سبابه دندانها را تمییز کند.

۳- سه مرتبه آب را در بینی بگرداند.

۴- صورت خود را سه مرتبه شسته و کلمه طیبه را بگوید. کسی که دارای ریش زیادی باشد باید انگشتان دست را در میان ریش قرار دهد تا آب بطور صحیح به تمام صورت و بیخ موی ریش برسد.

۵- اول دست راست و بعد دست چپ را هرکدام سه مرتبه تا پشت آرنج بشوید و اگر انگشتر یا النگو یا سایر زیورآلات زنانه را در دست داشت باید آن را از جایش حرکت دهد تا آب به تمام پوست دست برسد.

۶- دست‌ها را با آب خیس نموده، سر را مسح کند. به این صورت که کف دست را از ابتدای موی پیشانی به طرف عقب سر برده آن را مسح کند. بعد هر دو دست را از طرف عقب به جلو دور دهد تا باقیمانده آن را نیز مسح کند.

۷- با دستان تر گوش‌ها و گردن را مسح کند.

۸- ابتدا پای راست و بعد پای چپ را هرکدام سه مرتبه تا پشت قوزک پا بشوید و با انگشت کوچک دست چپ بین انگشتهای پا را تمییز کند.

بهتر است در آخر وضو، این دعا را بخواند:

أَشْهَدُأَنْ لَاإِلَهَ إِلَّااللهُ وَحْدَهُ لَاشَرِيكَ لَهُ وَ أَشْهَدُأَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ أَللّٰهُمَّ اَجْعَلْنِي مِنَ التَّوّاَبِينَ وَاَجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ.

(روایت از مسلم و ترمذی)

یعنی: شهادت می‌دهم که خداوند یکی است و او را شریکی نیست و شهادت می‌دهم که محمد ﷺ بنده و فرستاده اوست. خداوندا مرا از توبه کنندگاه و پاکان قرار دهید.

پسر عزیزم، وضو باید به صورت پیوسته و پیاپی انجام گیرد و بین اعمال آن یعنی شستن یا مسح هر عضوی با عضو دیگر فاصله نیفتد.

- وضو برای تمام نمازهای فرض، واجب، سنت، نفل، و همچنین نماز جنازه و سجده تلاوت قرآن فرض است.

ـ وضو برای طواف خانه خدا و لمس قرآن کریم واجب است.

ـ وضو قبل از خوابیدن و قبل از غسل سنت است.

ـ وضو برای اوقات اذان، تکبیر، خواندن خطبه، تعلیم دین، ذکر خدا، پس از بیدار شدن از خواب، بعد از غسل میت، حضور بر روضه مبارکه (مزار حضرت پیامبر ﷺ)، توقف در میدان عرفات (در حج)، سعی بین صفا و مروه (در حج)، قبل از صرف غذا، سنت است. و بهتر است آدم همیشه وضو داشته باشد.

پسر: پدرجان متشکرم. لطفاً بفرمائید در این وضو که شما به من نشان دادید، کدام موارد فرض، کدام موارد سنت و کدام موارد مستحب است.

پدر: پسرم از اینکه اینگونه به آموختن دین علاقه نشان می‌دهی، بسیار خوشحالم. اکنون به صورت واضح‌تر، فرائض، سنت‌ها، و مستحب‌های وضو را بیان می‌کنم.

فرائض وضو:

۱- شستن صورت (از نرمه گوش یک طرف سر تا نرمه گوش طرف دیگر، و از جای برآمدن موی سر در پیشانی تا زیر چانه)

۲- شستن دستها تا پشت آرنج

۳- مسح سر به اندازه یک چهارم آن

۴- شستن پاها تا پشت قوزک

سنتهای وضو:

۱- شستن دست‌ها تا مچ دست

۲- گفتن «بسم الله الرحمن الرحيم» هنگام شستن دستها

۳- شستن دهان و مسواک کردن آن

۴- شستن بینی (استنشاق)

۵- مسح گوشها

۶- خلال موهای ریش بوسیلهٔ انگشتان دست (یعنی با دست خیس بین موهای ریش را تر کردن)

۷- تمییز کردن بین انگشتان پا با انگشت کوچک دست چپ

۸- سه مرتبه شستن هریک از اعضا

۹- مسح تمام سر

۱۰- خواندن دعای ذکر شده در پایان وضو

مستحب‌های وضو:

۱- نیت

۲- رعایت ترتیب ذکر شده در وضو

۳- شروع کردن از طرف راست در شستن دست و پا، و بعد طرف چپ

۴- مسح گردن

پسر عزیزم، وضو تا زمانی باقی می‌ماند که مبطلات وضو ایجاد نشود. هرگاه مبطلات وضو صورت گرفت، وضو باطل می‌شود. مبطلات وضو عبارتند از:

۱- خارج شدن هر چیز از جلو یا عقب انسان، مثل باد یا بول.

۲- قی کردن مقداری از غذا که دهان را پر کند.

۳- خون، چرک یا مانند آنها که از بدن خارج شود و به قسمتهای دیگر سرایت کند.

۴- خوابی که شخص در آن به چیزی تکیه کرده باشد. به نحوی که اگر محل تکیه کردن برداشته شود، شخص خوابیده بیفتد.

۵- بیهوشی

۶- خندیدن به صورت قهقهه در حالت نماز

پسر: پدرجان، آب وضو باید چه نوع آبی باشد؟

پدر: با هر آبی مثل آب چاه، آب دریا، حوض، چشمه، پمپ، و نیز آب باران، برف و غیره وضو درست است ولی با آب میوه، شربت، سرکه، گلاب، شوربا و مثل آنها وضو درست نیست. همچنین آبی که نجاستی در آن افتاده باشد یا یکبار مورد استفاده قرار گرفته باشد برای بار دوم، نمی‌توان با آن وضو گرفت.

تیمّم

پسر: پدر جان، اگر آب برای وضو در دسترس نبود، یا وضو گرفتن با آب برای بدن ضرر داشت، آن وقت چه باید کرد؟

پدر: در این حالت می‌توان به جای آب از خاکی که تمییز و پاک شده استفاده کرد. وضو گرفتن با خاک پاک به جای آب را تیمّم می‌گویند. تیمّم برای کسی که مریض است و مصرف آب برایش ضرر دارد یا به فاصلهٔ یک مایل یا بیشتر با آب فاصله دارد درست است.

پسر: پدرجان؛ روش درست تیمّم چگونه است؟

پدر: تیمّم گرفتن به این صورت است:

نیت کردن فرض است. پس باید نیت تیمّم کرده بگوید: «نیت کردم تیمم

نمایم تا از نجاست دور شوم و به خدا نزدیک شوم و نماز بر من مباح شود»، بعد «بسم‌الله الرحمن الرحیم» را بگوید. پس از آن کف دو دست را بر خاک یا هرچه مثل خاک باشد (مثل خشت، ریگ، سنگ، گچ، سرمه، و....) بزند و بر صورتش بکشد. بعد برای بار دوم کف هر دو دست را بر خاک زده، ابتدا دست راست را با کف دست چپ و بعد دست چپ را با کف دست راست از سر انگشتان تا پشت آرنج مسح کند.

آنچه تیمم را باطل می‌کند، همان چیزهایی است که وضو را باطل می‌کند و در قسمت مبطلات وضو گفتیم، ولی باید دانست که بین وضو و تیمم این تفاوت وجود دارد که با گذاشتن وقت نماز تیمم باطل می‌شود (برخلاف وضو).[۱] با یک تیمم می‌تواند در وقت آن نماز فرض، هر قدر می‌خواهد نماز بخواند ولی برای نماز فرض بعدی، باید دوباره تیمم بگیرد.

تیمم با آنچه از جنس خاک نیست مثل: چوب، فلز، طلا، نقره، مس، شیشه، ذغال، کاغذ، نایلون و سایر اجناس پلاستیکی درست نیست.

مسح

پسر: پدر عزیزم، مسح کردن بر خف (موزه یا مسی) یا قسمتهایی از بدن که زخم شده یا شکسته شده باشد چگونه است؟

پدر: پسر جان، کسی که می‌خواهد وضو بگیرد، می‌تواند (به جای شستن

۱– در کتاب الهدایة آمده است که با تیمم می‌توان هر مقدار نماز فرض یا سنت را خواند و در این مورد محدودیتی نیست. (و یصلی بتیممه ماشاء من الفرائض و النوافل) ـ **پاورقی از بازنویس کتاب.**

پاها) فقط روی خف (موزه یا مسی که نوعی کفش است) را مسح بکشد، البته به شرطی که قبل از پوشیدن آن، پاها را شسته باشد و آن را از پا بیرون نیاورده باشد. این عمل (یعنی مسح کفش به جای شستن پا) برای کسی که مسافر باشد تا سه روز جایز است[۱] ولی برای کسی که مقیم محلی باشد فقط تا یک شبانه‌روز درست است.

مبطلات مسح بر خف، همان مبطلات وضو است. و هرگاه آن را از پا درآورد باید پاها را بشوید.

مسح بر آن قسمت از بدن که به علت زخم یا شکستگی، پانسمان شده است، جایز است و مثل مسح بر کفش است. یعنی در هنگام وضو، وقتی به آن محل رسید، فقط روی پانسمان را مسح کند.

اذان و اقامه

پسر: پدرجان، قبل از ادای نماز، اذان و اقامه می‌گویند، راجع به حکمت و چگونگی آن توضیح دهید.

پدر: بلی فرزندم. اذان در واقع اعلام فرا رسیدن وقت نماز است که توسط یکی از مسلمانان به دیگران اعلام می‌شود و الفاظ ویژه‌ای دارد. اذان برای نمازهای پنجگانه و جمعه سنت است.

کسی که می‌خواهد اذان بگوید رو به قبله می‌ایستد، انگشتان خود را روی نرمه گوش نهاده، چنین می‌گوید:

۱- حد سفر در نزد احناف، (۸۹) کیلومتر است.

الله اکبر (۴ بار).

خدا بزرگ و برتر است.

اشهدان لااله‌إلاّالله (۲ بار).

گواهی می‌دهم که خدایی جز خدای یگانه (الله) نیست.

اشهداَنَّ محمداً رسول‌الله (۲ بار)

گواهی می‌دهم که محمد ﷺ فرستاده و پیامبر خداست.

حیّ علی الصلاة (۲ بار)

بسوی نماز بشتابید

حیّ علی الفلاح (۲ بار)

بسوی رستگاری بشتابید

الله اکبر (۲ بار)

خدا برتر و بزرگ است

لااله الاالله

هیچ خدایی جز الله نیست

مؤذن در وقت گفتن عبارت «**حیّ علی الصلاة**» روی خود را به سمت راست و در وقت گفتن «**حیّ علی الفلاح**»، روی خود را به طرف چپ بگرداند.

در اذان صبح، بعد از عبارت «**حی علی الفلاح**» دوبار بگوید: **الصلاةُ خیرٌ من النَّوم**: نماز از خواب بهتر است.

بعد بقیه اذان را بگوید.

کسی که اذان را می‌شنود باید با همان الفاظ (و با صدای آرام) جواب دهد. جز در «**حیّ علی الصلاة**» و «**حی علی الفلاح**» که باید در جواب آنها

بگوید: «لاحول ولاقوة الاّ بالله»

در اذان صبح هم در جواب عبارت «الصلاة خیر من النوم» بگوید: «صَدَقْتَ وَ بَرِرْتَ».

در آخر اذان هم این دعای مسنونه را بخواند:

«اَللّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَةِ وَ الصَّلاَةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّداً اَلْوَسِيلَةَ وَ الْفَضِيلَةَ وَ اَبْعَثْهُ مَقَاماً مَحْمُوداً الَّذِي وَعَدْتَّهُ وَ اَرْزُقْنَا شَفَاعَتَهُ.

(بخاری)

«خدایا، به حق این دعوت کامل و نماز برپا داشته شده، محمد ﷺ را وسیله و فضیلت و درجه رفیع عطا بفرما و او را در مقام محمودی قرار ده که وعدهٔ آن را داده‌ای، و شفاعت او را نصیب ما بگردان، که تو خلاف وعده نمی‌کنی».

اقامه هم قبل از شروع نماز و برای مقتدیان حاضر در مسجد، با همین الفاظ بیان می‌شود، جز اینکه بعد از «حیّ علی الفلاح» باید بگوید:
قدقامت الصلاة، (۲ بار).

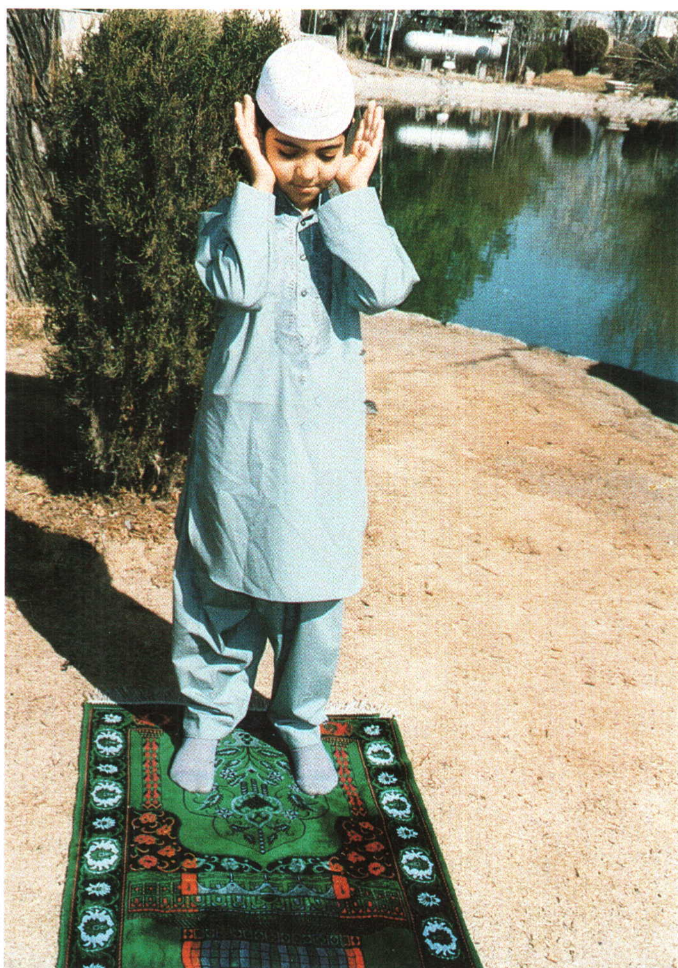
لازم است در بین اذان و اقامه هر نمازی وقفه و فاصله زمانی باشد، بجز نماز مغرب که باید بلافاصله پس از اذان، اقامه خوانده شود. گفتن اقامه بدون وضو و گفتن اذان در حال جنابت مکروه است.

چگونگی خواندن نماز

پدر: فرزندم پس از یادگیری طهارت، وضو و اذان، نوبت به ادای نماز می‌رسد که باید روش درست آن را دانست و انجام داد. بنابراین پسرم بلند شو و روشی را که یک مسلمان باید در ادای نماز بکار گیرد، بیاموز. شخص نمازگزار باید:

١- نیّت بجای آوردن چهار رکعت نماز فرض ظهر را در دل راه می‌دهد و این نیت به معنای اراده قلبی است و لازم است. بهتر است نیت را با زبان هم تلفظ کند و بگوید: «نیت دارم چهار رکعت نماز ظهر حاضر را خالصانه برای خدا و رو به سوی قبله ادا کنم، **الله اکبر**»

و با گفتن «**الله اکبر**» دستها را تا کنار نرمه گوش (زنان تا موازات شانه‌ها) بالا برد.

۲- با دست راست دست چپ را گرفته و در زیر ناف خود قرار دهد. بعد دعای زیر را بخواند:

«سُبْحَانَكَ اَللّٰهُمَّ وَ بِحَمْدِكَ وَ تَبَارَكَ اسْمُكَ وَ تَعَالٰى جَدُّكَ وَ لَآإِلَهَ غَيْرُكَ».

یعنی: «خدایا، پاکی تراست، و ستایش سزاوار توست. نام تو بابرکت است و مقام تو، والا و بزرگ است و هیچ معبودی جز تو نیست».

شخص اگر مقتدی باشد (در نماز جماعت) ساکت می‌ایستد و به قرائت امام گوش می‌دهد و در آخر سورهٔ فاتحه، فقط با صدای آهسته می‌گوید: آمین.

اما اگر مقتدی نبود، ابتدا می‌گوید:

«أعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ»

از شیطان رانده‌شده به خداوند پناه‌می‌برم.

بسم‌الله الرحمن الرحیم:

بنام خداوند بخشنده مهربان

بعد سورۀ فاتحه و یک سورۀ دیگر قرآن یا چند آیه را می‌خواند.

سورۀ فاتحه

الحمدلله رب‌العالمین

ستایش خداوندی را سزاست که پروردگار جهانیان است.

الرحمن الرَّحِيمِ.

بخشنده و مهربان است.

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

مالک روز جزاست.

إيَّاك نَعْبُدُ

تنها تو را می‌پرستیم

وَ إيَّاك نَسْتَعِينُ

و تنها از تو یاری می‌طلبیم

اِهْدِنَاالصِّراطَ الْمُسْتَقِيمَ.

ما را به راه راست هدایت فرما.

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ

راه کسانی که به آنان نعمت داده‌ای،

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ لاَالضَّآلِينَ.

نه راه آنان که برایشان خشم گرفته‌ای و نه راه گمراهان و سرگشتگان.

سوره دیگر:

قُلْ هُوَاللهُ أَحَدٌ.

بگو خدا یکی است.

أَللهُ الصَّمَدُ.

پناه و پشتیبان است.

لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ.

کسی از او زاییده نشده است و از کسی نزاییده است.

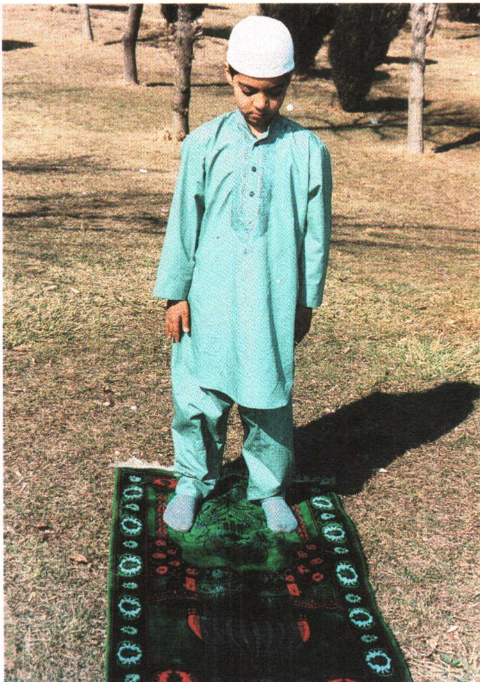
وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ.

و کسی مانند و همتای او نیست.

البته سوره یا چند آیه قرآن فقط در دو رکعت نمازهای فرض و تمام رکعات نمازهای سنت و نافله خوانده می‌شود. اما در دو رکعت آخر نمازهای فرض (ظهر و عصر و عشاء و یک رکعت آخر نماز مغرب) فقط سورۀ فاتحه خوانده می‌شود.

۳- «الله اکبر» گفته، خم شود و دستها را روی زانو بگذارد (رکوع) و سه بار بگوید: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ» یعنی «خدای بزرگوار من پاک و منزه است» البته می‌توان این عبارت را بیش از سه‌بار هم خواند ولی تعداد آن باید فرد باشد. مثل ۵، ۷ یا ۹

۴- سپس راست ایستاده دستها را رها کرده بگوید: «سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ» یعنی: «خداوند حمد و ستایش کسی را که او را ستایش کند می‌شنود. خدایا شکر و سپاس سزاوار توست.

اما اگر مقتدی بود فقط بگوید: رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ.

۵- «الله اکبر» بگوید و به سجده برود. یعنی اول زانوها، بعد هر دو دست و در آخر بینی و پیشانی را بر زمین بگذارد و باید انگشتان به حالت عادی جانب قبله و در دو طرف صورت موازی گوش‌ها قرار گیرند و هر دو ساعد و آرنج از زمین فاصله داشته و در کنار شکم قرار نداشته باشند. انگشتان پاها بر زمین بوده و جانب قبله قرار یابند و سه بار بگوید:

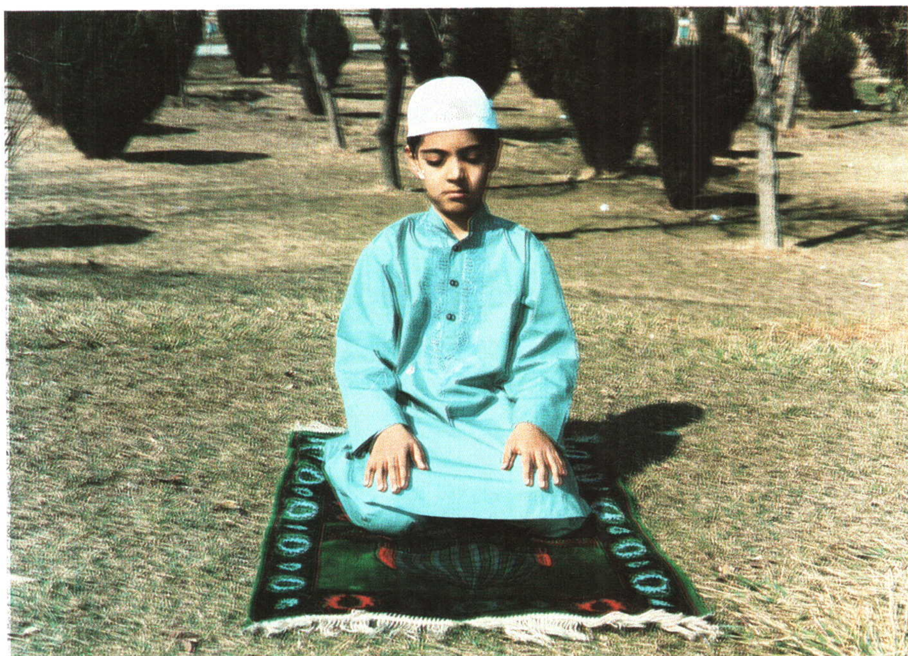
«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلىٰ» پاک و منزه است خدای برترم.

می‌تواند تعداد بیشتری مثل ۵، ۷، یا ۹ بار بگوید، به شرطی که تعداد فرد باشد.

۶- بعد از سجود «الله اکبر» بگوید و به ترتیب، پیشانی، بینی و دستها را بلند کرده، بنشیند به نحوی که پای راست را ایستاده و پای چپ را بخواباند و

دستها را به نحوی روی زانو بگذارد که انگشتان روی زانو قرار گیرند.

۷- «الله اکبر» گفته دوباره به سجده برود و سه بار یا بیشتر بگوید:

«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَىٰ»

۸- بعد «الله اکبر» گفته رکعت دوم را با همان ترتیب رکعت اول بجا آورد.

پس از سجده دوم نشسته، تشهد را بخواند.

تشهّد

«أَلتَّحِيَّاتُ لله وَ الصَّلَوٰاتُ وَ الطَّيِّبَاتُ السَّلاَمُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللهِ وَ بَرَكَاتُه، أَلسَّلامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبادِاللهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُأَنْ لاَاِلَـهَ إِلَّاالله وَ أَشْهَـدُاَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ».

یعنی: «انواع ستایشهای [قولی، بدنی و مالی] سزاوار پروردگار است. سلام و درود بر تو باد ای پیامبر خدا و همچنین رحمت و برکات خداوند. سلام بر ما و بندگان نیکوکار خداوند باد. شهادت می‌دهم که جز «الله» خدایی نیست و محمد بنده و فرستاده اوست.

۹- با گفتن «الله اکبر» بلند شود و رکعت سوم و چهارم را مثل دور رکعت قبلی ادا کند. با این تفاوت که فقط سوره حمد را بخواند و سورهٔ دیگر یا چند آیه را نخواند.

بعد از سجده دوم رکعت چهارم برای تشهد دوم بنشیند و پس از خواندن تشهد، درود و دعای حسنه را اینگونه بخواند:

درود:

«اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلٰى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلٰى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ» یعنی: «خدایا بر محمد و آل او رحمت فرست چنانکه بر ابراهیم و آل او رحمت فرستاده‌ای، به راستی که تو بزرگ و در خور ستایش هستی.»

«اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ عَلٰى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ» یعنی: «خدایا به محمد و آل او برکت بده چنانکه به ابراهیم و آل او برکت داده‌ای. براستی که تو بزرگ و سزاوار ستایش هستی».

دعای حسنه

«رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ»

«پروردگارا برای ما در دنیا و آخرت نیکویی و حسنه قرار بده و ما را از عذاب جهنم دور کن».

۱۰- بعد به طرف راست رو را گردانده بگوید:

«أَلسَّلاٰمُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُاللهِ» یعنی: «درود و سلام خدا بر شما باد».

۱۱- بعد به طرف چپ رو را گردانده و همان عبارت را تکرار کند.

دعای بعد از سلام:

«اَللّٰهُمَّ أَنْتَ السَّلاٰمُ وَ مِنْكَ السَّلاٰمُ وَ اِلَيْكَ يَرْجِعُ السَّلاٰمُ، تَبٰارَكْتَ رَبَّـنَا وَ تَعَالَيْتَ ياذَا الْجَلاٰلِ وَ الْإِكْرٰامِ».

البته اگر پس از نماز، بخصوص نمازهای فرض، دعا کرده و از خـدای بزرگ درخواست آمرزش و توفیق خود و سایر مسلمانان را بکند، کار خوب و عمل صالحی را انجام داده است.

چگونگی نماز برای زنها:

نماز خواندن زنها هم مثل نماز خواندن مردهاست، جز اینکه در موارد زیر با آنها فرق می‌کند.

- در هنگام «الله اکبر» گفتن اول نماز، دستها را موازات شانه‌ها قرار دهند.
- دستها را بالای سینه قرار دهند (در هنگام قرائت فاتحه و سوره)
- در رکوع آنقدر خم شود که دو دست تا زانوها برسد.
- در سجده باید رانها و بازوها را به بغل بچسباند و آرنج و ساعد را بر زمین قرار دهد و پاها را باید بخواباند.
- در هنگام جلسه و نشستن هردو پا را به طرف راست بیرون آورد و به نحوی بنشیند که ران راست روی ران چپ و ساق راست روی ساق چپ قرار گیرد.
- زن باید در هر نمازی، آهسته تلاوت کند. در جماعت زنان هم، اگر امام زن بود باید در میان آنان بایستد، نه جلوتر.

اوقات نماز

پسر: پدرجان، آیا امکان دارد اوقات نمازهای پنجگانه را برایم توضیح دهید و بگویید در چه وقت‌هایی نماز خواندن مکروه است؟

پدر: پسر عزیزم، وقت نماز صبح از طلوع صبح صادق است تا اول طلوع آفتاب.

وقت نماز ظهر هم از زمانی است که خورشید از وسط آسمان به طرف مغرب مایل می‌شود تا زمانی که سایه هرچیز، بعلاوه سایه اصلی دو برابر شود.

وقت نماز عصر، از انتهای وقت نماز ظهر است تا غروب آفتاب و وقت نماز مغرب از غروب آفتاب تا غروب شفق و وقت نماز عشاء از غروب شفق است تا طلوع صبح صادق.

اما در سه وقت، نماز خواندن، چه سنت باشد و چه فرض و نیز سجده تلاوت و غیره، مکروه است.

۱- وقتی که آفتاب طلوع می‌کند تا زمانی که زردی‌اش کاملاً تمام نشده و روشنی خورشید یکدست و کامل هویدا نشود.

۲- از هنگام چاشت (۱۲ ظهر) تا وقتی که آفتاب بطرف غرب متمایل شود.

۳- از هنگامی که رنگ خورشید در مغرب کم‌کم به سرخی می‌گراید تا وقت غروب.

شروط نماز

پسر: پدرجان، لطفاً در مورد شروطی که قبل از نماز و هنگام ادای نماز باید باشد، توضیح دهید.

پدر: بسیار خوب پسر عزیزم، دین اسلام برای نمازی که صحیح باشد شروطی را وضع کرده است که بدین قرار است:

وضو و پاکی بدن، تمییزی لباس، پاک بودن محل نماز خواندن، پوشانیدن عورت، نیت، شروع وقت نماز، رو آوردن به قبله.

یعنی، شخص نمازگزار باید جُنب نباشد و وضو هم داشته باشد، بدن، لباس و محل ادای نماز آلوده به نجاست نباشد، عورت را پوشانده و وقت نماز خواندن فرا رسیده باشد، نیت نماز خواندن داشته باشد و رو به قبله بایستد.

اگر شخصی بر کشتی یا ماشین یا هواپیما سوار بود و احتمال دارد که نمازش قضاء شود می‌تواند در همانجا نماز بخواند هرچند وسیلهٔ نقلیه در حرکت باشد و به اطراف تغییر مسیر دهد.(۱)

اگر کسی جهت قبله را ندانست و کسی را نیافت که از او سؤال کند، به حدس خود رو به قبله بایستد و نماز گزارد. اگر بعد از ادای نماز متوجّه شد که در تعیین جهت قبله اشتباه کرده است نمازش صحیح است ولی اگر در هنگام نماز خواندن جهت درست را فهمید رویش را به طرف قبله بگرداند. تا عذر قطعی و

۱- ادای نماز روی مرکب (حیوان، ماشین، کشتی یا هواپیما) بدون عذر فقط در نمازهای نافله صحیح است نه در نمازهای فرض. (به الدر المختار و ردالمختار، ۱/۴۰۳، ۶۵۴ تا ۶۵۸) مراجعه شود. بدون عذر در نزد احناف نماز فرض بر بالای مرکب جواز ندارد.

روشنی وجود نداشته باشد، نماز فرض روی مرکب (هواپیما، ماشین و...) درست نیست.

فرض‌ها، واجبات و سنتهای نماز

پسر: پدر جان لطفاً، فرض‌ها، واجبات وسنتهای نماز را نیز بگوئید.

پدر: فرضهای نماز عبارتند از:

تکبیرةالاحرام (الله اکبر اول نماز هنگام نیت آوردن)، قیام، قرائت قرآن (حداقل یک آیه بزرگ، یا سه آیه کوچک)، رکوع، سجده، و نشستن قعده (نشست) آخر و خاتمه دادن به نماز با یک عمل اختیاری.

واجبات نماز عبارتند از:

۱ ـ قرائت سورهٔ فاتحه در دو رکعت اول فرض و در همه رکعتهای نمازهای غیرفرض.

۲ ـ خواندن سوره، یا سه آیه کوتاه یا یک آیه بزرگ بعد از سورهٔ فاتحه در دو رکعت اول نمازهای فرض و در تمام رکعات نمازهای دیگر.

۳ ـ رعایت ترتیب در هر یک از رکعت‌ها، یعنی ابتدا قرائت بعد از آن رکوع و پس از آن سجده.

۴ ـ اینکه بعد از رکوع راست بایستد و اندکی مکث کند.

۵ ـ اینکه میان دو سجده، بنشیند و به آرامی کمی مکث کند.

۶ ـ نشستن در رکعت دوم نمازهای چهار رکعتی یا سه رکعتی.

۷ ـ خواندن تشهد در قعده‌های اوّل (نشستنهای) و آخر هر نماز.

۸ـ به آرامی و با اطمینان خاطر در محل ادای نماز ایستادن و ارکان نماز را در همان حالت ادا کردن.

۹ـ پایان نماز با سلام دادن.

۱۰ـ گفتن تکبیر و خواندن دعای قنوت در رکعت آخر نماز وتر.

۱۱ـ تکبیرهای نماز عید.

ـ اما در نمازهای فرض صبح، دو رکعت اول نماز مغرب و دو رکعت اول نماز عشاء، نمازهای عید، جمعه، تراویح و وتر رمضان با صدای بلند قرائت کند و در سایر نمازها با صدای آهسته.

ـ مقتدی (غیر امام) در نمازهایی که به امام اقتدا می‌کند، قرائت نکند.

سنت‌های نماز بدین قرار است:

ـ بالا بردن دستها هنگام تکبیرةالاحرام.

ـ قرار دادن انگشتان دست در حالت قیام، سجده و نشستن به نحوی که انگشتان نه به هم چسبیده باشند و نه دور از یکدیگر.

ـ در حالت قیام، مردان دستها را روی هم در زیر ناف و زنان بالای سینه قرار دهند.

ـ خواندن دعای اول نماز (ثنا) در رکعت اول هر نماز.

ـ خواندن عبارت (**اعوذبالله من الشیطان الرجیم**) در رکعت اول هر نماز بعد از دعای (ثنا)

ـ گفتن (**بسم‌الله الرحمن الرحیم**)، پس از دو مورد قبل.

ـ گفتن (آمین) بعد از فاتحه.

ـ گفتن «**ربنا و لک الحمد**» بوسیله مقتدی، پس از گفتن «**سمع الله لمن حمده**» توسط امام.

ـ گفتن «الله اکبر»ها و «سمع‌الله لمن حمده» با صدای بلند توسط امام.

ـ رعایت فاصله دو پا در حالت قیام به اندازه چهار انگشت.

ـ گفتن «الله اکبر» در رکوع و سجود.

ـ سه بار «سبحان ربی العظیم» گفتن در رکوع.

ـ سه بار «سبحان ربی الاعلی» گفتن در سجود.

ـ قیام و ایستادن پس از رکوع.

ـ گذاشتن زانو، دست، و بعد صورت در سجده به ترتیب و برداشتن آنها برعکس این ترتیب.

ـ گذاشتن سر در میان دو دست در سجده برای زن و قرار دادن دست‌ها مقابل شانه‌ها برای مرد.

ـ مردان در سجده، شکم را از زانو، آرنج را از پهلو و ساعد را از زمین دور نگهدارند ولی زنان ـ بالعکس ـ آنها را به هم بچسبانند.

ـ نشستن میان دو سجده

ـ مردان در حالت نشسته، پای چپ را روی زمین خوابانده و پای راست را ایستاده قرار دهند به نحوی که انگشتان پای راست روی زمین قرار گیرد.

ـ زنان پاها را بطرف راست کشیده و روی سرین چپ بنشینند.

ـ خواندن فاتحه تنها در دو رکعت آخر نمازهای فرض.

ـ خواندن درود بعد از تشهّد در قعده (نشستن) آخر نماز.

ـ خواندن دعا بعد از درود.

ـ برگرداندن سر به طرف راست و چپ در وقت سلام.

ـ مقتدی منتظر باشد تا امام به هر دو طرف سلام بدهد بعد او سلام دهد.
ـ طولانی نمودن رکعت اول از رکعت دوم در نماز صبح.

مفسدات و مکروهات نماز

پسر: پدرجان، چه چیزهایی نماز را فاسد یا مکروه می‌کند، و در چه مکانهایی مکروه است نماز خوانده شود؟

پدر: سؤال خوبی است که من به ترتیب آنها را جواب می‌گویم.

هرگاه یکی از شرایط صحت نماز مثل غسل، وضو یا طهارت لباس وجود نداشت نماز باطل می‌شود. در موارد زیر هم نماز فاسد می‌شود و باید از نو اعاده شود، یعنی نمازگزار دوباره آنرا بخواند:

صحبت کردن در وقت ادای نماز، ناله کردن و فریاد کشیدن (مگر در موردی که از وعده و وعیدها ذکر شود) قرائت از روی قرآن، تذکر به کسی که نماز را اشتباه بخواند مگر در مورد قرائت امام (که باید صحیح آن را مأموم بخواند)، قدم زدن، به راست یا چپ نگاه کردن، خوردن یا نوشیدن، ترک یکی از فرایض نماز مثل قیام، رکوع، سجده، و اشتباه در تلاوت قرآن به نحوی که مفهوم آیه عوض شود.

مکروهات نماز بدین قرار است:

بازی کردن با لباس یا چیزی دیگر، دور کردن سنگریزه از جای نماز، فشردن بندهای انگشتان دست به نحوی که ایجاد صدا بکند، قرار دادن دست در پهلو، نگاه کردن با چشم به طرف راست یا چپ، چهار زانو نشستن، لباس دراز پوشیدن به نحوی که بر زمین کشیده شود، سجده روی موجودات ذی روح، ادای نماز با لباس تصویردار و شمردن آیه‌ها یا تسبیح‌ها در نماز.

اما در مورد اینکه ادای نماز در چه جاهایی مکروه است باید گفت: نماز خواندن در معابر عمومی (وسط راه)، آغل حیوانات یا هرجایی که محل خوابیدن آنها باشد، محل ذبح حیوانات، دستشویی، حمام، روی سقف خانهٔ کعبه، قبرستان و زمین غصبی مکروه است و درست نیست کسی بدون نصب علامت در معابر عمومی نماز ادا کُند.

اقسام نماز

پسر: پدرجان، چند نوع نماز وجود دارد؟

پدر: نمازها به چهار نوع تقسیم می‌شوند: ۱- فرض ۲- واجب ۳- سنت ۴- مستحب

نمازهای فرض، دو نوع‌اند؛ فرض عین و فرض کفایی.

فرض عین نمازهایی است که هرکسی باید انجام بدهد و هرگز ساقط نمی‌شود. یعنی نمازهای پنجگانه در هر روز (۲ رکعت صبح، ۴ رکعت ظهر، ۴ رکعت عصر، ۳ رکعت مغرب و ۴ رکعت عشاء) و نماز جمعه که ۲ رکعت است

بجای نماز ظهر روز جمعه.

نمازهای فرضی کفایی آن است که هرگاه یکی یا گروهی از مسلمانان آن را ادا کردند، ادای آن بوسیله سایرین لازم نیست. (اما اگر هیچکدام ادا نکردند همه گناهکارند) مثل نماز میت.

نمازهای واجب هم مثل نماز وتر، نماز عید قربان و نماز عیدفطر که ادای آنها هم لازم است.

نمازهای سنت عبارتند از: دو رکعت قبل از نماز صبح، چهار رکعت قبل از نماز ظهر دو رکعت بعد از آن، دو رکعت بعد از نماز مغرب و دو رکعت بعد از نماز عشاء.

نمازهای مستحب هم مثل نمازهای نافله و تهجد باید به تنهایی (نه جماعت) خوانده شود بجز نماز تراویح که با جماعت سنّت است.

سجده سهو و سجده تلاوت

پسر: اگر در نماز، واجبی ترک شد، چه کار باید کرد؟ آیا باید آن را دوباره خواند یا راه دیگری برای جبران آن وجود دارد؟ و اگر در هنگام تلاوت قرآن در نماز به آیات سجده رسیدیم، چه باید کرد؟

پدر: هرگاه مسلمانی در حین ادای نماز متوجه شد که واجبی را به تأخیر انداخته یا اصلاً ترک کرده است یا در ادای فرضی، تأخیر کرده، یا عملی را دوبار و به صورت تکراری انجام داده است باید سجده سهو کند. و آن بدین شکل است که پس از تشهد رکعت آخر نماز، به دو طرف راست و چپ سلام

دهد، بعد دو سجده بجا بیاورد، دوباره بنشیند، تشهد و درود را بخواند و بعد سلام دهد.

اما اگر امام سهو و اشتباه کرده بود، باید مقتدیان هم از او پیروی کنند. در این حالت امام فقط به یک طرف سلام داده و با اهل جماعت سجده سهو را بجا بیاورد.

دربارهٔ سجدهٔ تلاوت هم باید گفت: هرگاه شخصی یکی از ۱۴ آیه‌ای راکه سجده هنگام تلاوت آن لازم است، بخواند، هم خود او و هم کسی که آن را می‌شنود، باید در اثنای نماز سجده کند، اما اگر در خارج از نماز آیهٔ سجده را خواند، می‌تواند یا در همان وقت یا بعد از فراغت از تلاوت قرآن سجده کند. سجده تلاوت برخلاف سجده سهو، فقط یک سجده است.

نماز جماعت

پسر: پدر عزیزم، از آنچه تاکنون گفتید، متشکرم؛ لطفاً در مورد نماز جماعت و فضیلت آن و چگونگی ادای آن و شرایط امام هم توضیح دهید.

پدر: در مذهب احناف، ادای جماعت سنت مؤکد است. دربارهٔ ارزش و فضیلت آن همین کافی است که پیامبر ﷺ می‌فرماید: «خواندن نماز با جماعت ۲۷ مرتبه از نماز به تنهایی برتر است.» (بخاری و مسلم این حدیث را روایت کرده‌اند.)

در نماز جماعت باید کسی امام‌شود که از دیگران به سنت پیامبر ﷺ آگاهتر باشد، اما اگر همه در این مورد مثل هم بودند، کسی امام شود که از همه

قرائت بهتر داشته باشد در غیر این صورت، متقی‌ترین و بعد مسن‌ترین آنها امامت کند.

اگر در نماز جماعت فقط یک نفر مقتدی بود، وی باید در کنار امام و طرف راست بایستد، و اگر بیشتر بودند، پشت سر امام به صف بایستند. راست ایستادن و منظم قرار گرفتن در صف نماز جماعت، موجب کاملتر شدن نماز جماعت می‌شود. در این مورد حضرت رسول فرموده است: «صفهای خود را، برابر کنید، زیرا نظم و ترتیب در صفوف سبب کامل شدن نماز است.» (بخاری و مسلم این حدیث را روایت کرده‌اند.)

در پشت سر امام، باید مردان قرار بگیرند، در پشت سر مردان، کودکان و پس از آنان زنان بایستند.

هرگاه شخصی در نیمه نماز جماعت، به آنان ملحق شد، ابتدا تکبیر بگوید و بعد به امام اقتدا کند و در صورت فوت یک رکعت یا بیشتر از آن، بعد از سلام دادن امام، بلند شده و بقیه را بخواند. و اگر امام سجده سهو یا تلاوت انجام داد او هم انجام دهد.

قضای نماز

پسر: پدرجان، اگر شخصی به علتی نتوانست نماز را در وقت آن ادا کند، مثلاً فراموش کرد نماز بخواند، باید چه کار کند؟

پدر: کسی که به یکی از علتهایی که شما گفتید، نماز را ترک کرد باید آن را قضا کند. یعنی آن را بخواند (ولی با نیت قضا). نماز قضا را می‌تواند قبل از انجام

نماز فرض آن وقت بخواند. اگر وقت کم بود و اول خواندن نماز قضا سبب فوت نماز فرض می‌شد در آن حالت، باید اول نماز فرض آن وقت را بخواند.

برای قضای نماز بهتر است آنها را به ترتیب، قضا کند، اما اگر مقدار نمازهای فوت شده از شش بیشتر بود، در آن صورت تقدیم و تأخیر فرقی نمی‌کند.

لازم به تذکر است که قضای نماز فرض، فرض؛ و قضای نماز واجب، واجب است. و سنتهای مؤکد و نوافل قضا ندارند، بجز سنت نماز صبح، که چون در احادیث تأکید زیادی بر انجام آن شده، شخص می‌تواند تا قبل از زوال خورشید آن را قضا کند.

نماز مریض و بیمار

پسر: پدرجان اگر کسی بیمار بود و نتوانست به صورت درست و کامل نماز بخواند باید چکار کند؟

پدر: اسلام دین سهل و ساده‌ای است و برای هر حالتی حکمی دارد. اگر شخصی به صورت ایستاده نتوانست نماز بخواند، می‌تواند نشسته نماز بخواند و در همان حالت رکوع یا سجود کند و هرگاه برایش مقدور نبود با اشاره رکوع یا سجود کند. حتی اگر به صورت نشسته هم نتوانست بخواند می‌تواند دراز کشیده، پاها را به طرف قبله دراز کند و فقط با اشاره رکوع یا سجود کند یا به طرف قبله رو کند و به پهلو نماز بخواند.

ولی کسی که در کشتی یا هواپیما قرار دارد و در حال سفر است، هرچند

بیمار هم نباشد می‌تواند به حالت نشسته نماز بخواند.

نماز مسافر

پسر: پدرجان، مسافر چگونه باید نماز بخواند و در چه شرایطی می‌تواند نمازهای چهاررکعتی را دو رکعتی بخواند، یعنی قصر کند؟

پدر: مسافر کسی است که از محل سکونت خود به فاصلهٔ سه شبانه‌روز، بصورت پیاده دور شده باشد. حتی اگر با هواپیما یا ماشین هم مسافرت کرده باشد اگر فاصلهٔ وی تا محل سکونت سه روز پیاده‌روی بود باز مسافر محسوب می‌شود، این فاصله، ۴۸ مایل است.(۱)

مسافر وقتی از دیار خود دور شود، واجب است نمازهای چهار رکعتی را به قصر بخواند، اما در نمازهای ۲ یا ۳ رکعتی قصر نیست.

مسافر تا زمانی می‌تواند نماز قصر بخواند که در شهر دیگر، نیت اقامت ۱۵ روزه یا بیشتر نکرده باشد. اما اگر چنین نیتی نکرده بود هرچند سالیان دراز هم در آنجا بماند، می‌تواند قصر کند.

مسافر در خواندن نمازهای سنت مختار است. به استثنای نماز سنت صبح که نباید آن را ترک کند، ولی نماز وتر را در همه حال باید بخواند.

هرگاه مسافر به شخص مقیم اقتدا کرد، باید چهار رکعت بخواند، اما اگر

۱- فقهای مذهب حنفی سه روز سفر را معادل ۱۵ فرسخ دانسته‌اند که ۴۵ مایل می‌شود و برخی ۴۸ مایل گفته‌اند که به احتیاط نزدیکتر است. صاحب کتاب الفقه علی المذاهب الاربعة گفته است برخی از احناف ۵۷ مایل را هم گفته‌اند.

مقیم به مسافر اقتدا کرد، یعنی مسافر امام جماعت شده بود، باید به مقیم بگوید: «من مسافرم و نماز را قصر می‌خوانم، شما نمازتان را کامل بخوانید» و مقتدیان مقیم بعد از سلام، بلند شده، دو رکعت دیگر نماز می‌خوانند.

اگر در سفر نمازی فوت شد، و آن را در منزل قضا کرد باید آن را به صورت قصر بخواند و اگر نمازی در منزل فوت شده بود و خواست در سفر آن را قضا کند، باید آن را کامل بخواند.

نماز جمعه

پسر: پدرجان، شما هرجمعه مرا به مسجد جامع شهر می‌برید و من در آنجا مردم زیادی را می‌بینم که برای نماز جمعه می‌آیند. می‌خواهم چگونگی ادای نماز جمعه را به من یاد بدهید.

پدر: پسرم، نماز جمعه در شهرهایی خوانده می‌شود که امکانات رفاهی و شهرنشینی در آنجا باشد. و شرایط صحت نماز جمعه، این ۵ مورد است.

۱- در شهری باشد که در آنجا مسجد جامع وجود داشته باشد.

۲- وقت نماز ظهر فرا رسیده باشد.

۳- نماز جمعه باید با جماعت ادا شود.

۴- اذن عام باشد، و تمام مردم بتوانند به راحتی شرکت کنند.

۵- خطبه خوانده شود.

غسل کردن، پوشیدن لباس تمیز، استعمال عطر خوشبو و مسواک کردن برای نماز جمعه سنت است. نماز جمعه بر کسی فرض است که مرد باشد، مقیم باشد، آزاد باشد (نه برده) و عاقل، بالغ و سالم باشد. کسانی که این شرایط را ندارند، مثل کسانی که هنوز به سن بلوغ نرسیده‌اند، زنان، مسافران و زندانیان، بر آنها نماز جمعه فرض نیست. و اگر این گروه در نماز ظهر حاضر شوند بجای نماز جمعه محسوب می‌شود. در روز جمعه، هرگاه مردم اذان نماز جمعه را بشنوند، باید خرید و فروش را ترک کرده و به مسجد بروند. با شروع خطبه‌های امام در روز جمعه، حرف زدن و نماز خواندن نیز ممنوع می‌شود.

در مذهب حنفی ترتیب ادای نماز در روز جمعه بدین شرح است:

ابتدا چهار رکعت سنت بعد از اذان اول، بعد از اذان دوم امام دو خطبه می‌خواند که در وسط آن دو خطبه، چند لحظه می‌نشیند. پس از خطبه دوم اقامه گفته می‌شود و دو رکعت فرض جمعه به صورت جماعت و با صدای بلند خوانده می‌شود. بعد هرکدام از نمازگزاران به تنهایی، ابتدا چهار رکعت و بعد دو رکعت نماز سنت بجا می‌آورند. در آخر امام دعا کرده و مردم بلند شده، دنبال کار و زندگی خود می‌روند.

نماز وتر

پسر: پدرجان، اگر ممکن است نماز وتر و قنوت را هم توضیح دهید.

پدر: نماز وتر، عبارتست از سه رکعت نماز واجب که در هر سه رکعت، سورهٔ فاتحه با یک سوره یا چند آیه خوانده می‌شود. در رکعت سوم پس از

قرائت سوره، تکبیر (الله اکبر) گفته، دستها به طرف نرمه گوش و بعد به حالت دعا و بصورت بسته، قرار گرفته و دعای قنوت با صدای آهسته خوانده می‌شود.

دعای قنوت به این صورت است:

«اَللّٰهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُکَ وَ نَسْتَغْفِرُكَ وَ نُؤْمِنُ بِكَ وَ نَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَ نُثْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ، وَ نَشْكُرُكَ وَ لاَ نَكْفُرُكَ وَ نَخْلَعُ وَ نَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ. اَللّٰهُمَّ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ لَکَ نُصَلِّيّ وَ نَسْجُدُ وَ اِلَيْکَ نَسْعٰى وَ نَحْفِدُ وَ نَرْجُوا رَحْمَتَكَ وَ نَخْشٰى عَذَابَکَ إِنَّ عَذَابَکَ بِالْكُفَّارِ مُلْحَقٌ».

ترجمه: «خدایا از تو یاری می‌جوییم و آمرزش می‌طلبیم، به تو ایمان می‌آوریم و بر تو توکل می‌کنیم، و تو را به خیر یاد می‌کنیم. خدایا تو را شکر می‌گوئیم و ناسپاسی نمی‌کنیم و کسانی که از اوامر تو سرپیچی کنند را ترک می‌کنیم. خدایا تو را می‌پرستیم و فقط برای تو نماز می‌خوانیم و در برابر تو سجده می‌کنیم. و تنها بسوی تو می‌شتابیم و اخلاص می‌ورزیم. رحم تو را طالبیم و از عذاب تو می‌ترسیم. به راستی عذاب تو به کافران می‌رسد».

بعد از دعای قنوت تکبیر گفته به رکوع برود.

وقت نماز وتر، پس از ادای فرض و سنت عشاء شروع می‌شود و تا نماز صبح ادامه دارد. این نماز باید به صورت انفرادی و با صدای آهسته خوانده شود، بجز در ماه رمضان که بعد از تراویح به صورت جماعت و با صدای بلند خوانده می‌شود.

نمازهای عید فطر و عید قربان

پسر: پدرجان، نمازهای عیدفطر و عید قربان چگونه ادا می‌شود و شرایط آن چگونه است؟

پدر: نمازهای این دو عید بهتر است در بیرون شهر، در میدان شهر یا در جای سرسبزی مثل روی چمن ادا شود. وقت آن هم هنگام بلند شدن قرص خورشید بعد از طلوع است. شرایط صحت و چگونگی ادای این دو نماز مثل جمعه است. یعنی شرایط آن شهر، وافرادی که باید آن را ادا کنند، با مواردی که در مورد نماز جمعه گفتیم یکی است.

این نماز بصورت جماعت ادا می‌شود و امام باید با صدای بلند قرائت کند. وی پس از تکبیرةالاحرام و خواندن دعای ثنا، به آرامی سه تکبیر بلند می‌گوید. در فاصله هرکدام از این تکبیرها امام و مقتدیان دستها را تا کنار گوش برده (مثل وقت نیت آوردن) بعد آن را پایین می‌برند و بعد از تکبیر سوم، دستها را در ناحیه شکم روی هم قرار داده می‌بندند. بعد امام (اعوذبالله...) و (بسم‌الله...) خوانده به قرائت سورهٔ فاتحه و یک سوره یا چند آیه می‌پردازد و مثل نمازهای دیگر مقتدی باید ساکت ایستاده گوش بدهد و در رکوع و سجود از امام پیروی کند.

در رکعت دوم نماز عید، ابتدا امام سورهٔ فاتحه و چند آیه قرآن‌راتلاوت می‌کند، پس از آن سه تکبیر بلند می‌گوید. در این حالت (مثل رکعت اول) امام و مقتدیان دستهارا تا کنار گوش بالا برده، بعد پایین می‌برند. با تکبیر چهارم همه به رکوع می‌روند و مثل سایر نمازها ارکان آن را بجا می‌آورند.

در هر دو عید، قرائت خطبه و شنیدن آن پس از نماز، سنت است و امام در این خطبه‌ها احکام روزه یا قربانی و تکبیرهای تشریق را بیان می‌کند. نماز عید قضا ندارد، ولی در صورتی که بخاطر عذری، در وقت خودش ادا نشد، در عید فطر تا روز دوم و در عید اضحی تا روز سوم می‌توان نماز را به تأخیر انداخت.

در این نمازها اذان و اقامه نیست ولی مستحب است که در عید فطر قبل از رفتن به نماز، غذا خورده، غسل نموده، مسواک زده و عطری استعمال شود. ولی در عید قربان بهتر است غذا بعد از نماز صرف شود و همه کسانی که بـه نـماز می‌روند با صدای بلند این کلمات را به زبان آورند.

«الله اکبر، الله اکبر، لااله‌الاالله، الله‌اکبر، الله‌اکبر و لله‌الحمد».

این عبارت را تکبیرهای تشریق می‌گویند. این تکبیرها در عید قربان در پایان هر نمازی که به جماعت خواند شود، تا عصر روز چهارم توسط امـام و مقتدیان با صدای بلند خوانده می‌شود. و شروع تکبیرات مذکور از صبح روز عرفه است البته پسرم بجز این نمازها، ما باید نمازهای دیگری مثل تراویح یا نماز جنازه (میت) را هم بدانیم.

نماز تراویح

پسر: پدرجان، لطفاً در مورد نماز تراویح هم توضیح دهید:

پدر: این نماز هم برای مردان و هم برای زنان سـنت است. کـه در مـاه رمضان پس از ادای فرض و سنت عشاء به تعداد بیست رکعت و به صورت دو رکعتی و با جماعت ادا می‌شود. بعد از هر چهار رکعت یعنی بعد از دو تا نماز دو

رکعتی، تسبیح تراویح خوانده می‌شود.

البته سنت است در تراویح حداقل یکبار قرآن ختم شود. بعد از تراویح، نماز وتر به صورت جماعت ادا می‌شود.

نماز جنازه (میت)

پسرم نماز میت هم فرض کفایه است، یعنی هرگاه عده‌ای از مسلمانان بر جنازهٔ مرده‌ای نماز خواندند، این وظیفه از دیگران ساقط می‌شود.

نحوهٔ ادای نماز میت بدین طریق است که امام در برابر سینهٔ شخص مرده می‌ایستد و با چهار تکبیر، نماز جنازه را با جماعت ادا می‌کند. یعنی با صدای بلند تکبیرةالاحرام را گفته، دستها را کنار گوش مـی‌برد، بـعد دست را بسـته و دعای ثنا را به این طریق می‌خواند.

«سُبْحَانَكَ اَللّٰهُمَّ وَ بِحَمْدِكَ وَ تَبَارَكَ اسْمُكَ وَ تَعَالىٰ جَدُّكَ وَ جَلَّ ثَنَاؤُكَ وَ لاٰاِلٰهَ غَيْرُكَ».

یعنی: «خدایا پاکی سزای توست، و ما تو را می‌ستائیم، نام تو با بـرکت است و شأن تو عظیم و حمد و ثنای تو مایه بزرگواری. هیچ معبودی جـز تـو نیست».

بعد (الله اکبر) گفته و بدون اینکه دستها را بالا برد این دعا را می‌خواند:
«اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَ سَلِّمْ وَ بَارِكْ وَ اَرْحَمْ عَلىٰ مُحَمَّدٍ وَ عَلىٰ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ وَ سَلَّمْتَ وَ بَارَكْتَ وَ رَحِمْتَ وَ تَرَحَّمْتَ عَلىٰ اِبْرَاهِيمَ وَ عَلىٰ آلِ اِبْرَاهِيمَ اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ».

برای بار سوم (الله اکبر) گفته و برای میّت این دعا را می‌خواند.

اگر میت مرد یا زن بالغ بود این دعا را می‌خواند:

«اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِحَیِّنَا وَ مَیِّتِنَا وَ شَاهِدِنَا وَ غَائِبِنَا وَ صَغِیرِنَا وَ کَبِیرِنَا وَ ذَکَرِنَا وَاُنْثَانَا. اَللّٰهُمَّ مَنْ اَحْیَیْتَهُ مِنَّا فَأَحْیِهِ عَلَی الْاِسْلاٰمِ وَ مَنْ تَوَفَّیْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَی الْاِیْمَانِ».

یعنی: «خدایا زنده و مرده، حاضر و غائب، بزرگ و کوچک، و زن و مرد ما را بیامرز. خدایا، هرکدام از ما را که زنده نگهداشته‌ای، او را بر کیش اسلام قرار بده و هرکدام از ما را که میراندی او را برایمان راستین بمیران.»

اما اگر میت، پسر نابالغ بود باید این دعا را بخواند:

«اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطاً وَ اجْعَلْهُ لَنَا اَجْراً وَ ذُخراً وَ اجْعَلْهُ لَنَا شَافِعاً وَ مُشَفَّعاً. و اگر میت، دختر نابالغ بود باید دعا را این گونه خواند: **اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهَا لَنَا فَرَطاً وَ اجْعَلْهَا لَنَا اَجْراً وَ ذُخْراً وَ اجْعَلْهَا لَنَا شَافِعَةً وَ مُشَفَّعَةً»**

خدایا (این دختر یا این پسر را) از جانب ما به عنوان پیش‌کشی قبول کن و او را برای ما اجر و ذخیره‌ای قرار بده و او را شفیع ما و مورد شفاعت قرار گرفته قرار بده.

در تکبیر چهارم همه جماعت سلام می‌دهند. و بعداً برای میت دعای خیر می‌کنند.

نمازهای نوافل

پسر: پدرجان، جز این موارد آیا نمازهای دیگری هم هستند که آنها را

برای من نگفته باشید؟

پدر: بلی فرزندم. نمازهای نوافلی هم هستند که در شرایط و مناسبتهای خاصی خوانده می‌شوند. مثل نماز کسوف و خسوف، نماز استخاره، نماز حاجت، نماز تسبیح، نماز تهجد، نماز اشراق و ضُحی، نماز توبه، نماز استسقاء، نماز خوف، نماز تحیةالمسجد و غیره که آنها را هم بصورت خلاصه برای شما توضیح می‌دهم.

نماز کسوف و خسوف: هنگام کسوف خورشید، امام دو رکعت نماز به صورت جماعت می‌خواند و در آن با صدای آهسته در هر رکعت سورهٔ حمد و یک سورهٔ طولانی را می‌خواند و بعد از آن دعا می‌کنند. در هنگام خسوف ماه هم همین کار را می‌کنند، جز اینکه نماز بصورت فرادیٰ خوانده می‌شود نه جماعت.

نماز استسقاء: «هرگاه مدتی باران نیاید، و خشکسالی فراگیر شود، مردم به بیرون شهر می‌روند و هرکدام به صورت انفرادی دو رکعت نماز می‌خوانند و دعا می‌کنند.

نماز خوف: وقتی مبارزه در میدان جنگ به شدت رسید، امام، سربازان را به دو گروه تقسیم می‌کند، یک گروه نماز می‌خوانند و گروه دیگر امنیت آنها را تأمین می‌کنند. وقتی گروه اول سجده دوم رکعت اول را تمام کردند، به سنگر می‌روند و گروه دوم در رکعت دوم شرکت می‌کنند.

وقتی امام سلام داد، افراد گروه اوّل هر کدام به تنهایی رکعت دوم را می‌خوانند و بعداً گروه دوم برگشته رکعت باقیمانده خود را کامل می‌کنند. در این اوقات باید حالت دفاعی خود را حفظ کنند.

نماز حاجت: هرگاه برای مسلمانان مشکلی پیش آمد، دو رکعت نماز نفل

می‌خوانند و در دعا درخواست خود را به جانب حق تعالی مطرح می‌کنند.(۱)

نماز استخاره: وقتی مسلمانی می‌خواهد اقدام به کار مهم و خیری کند، و در آن دودل و مترددد است، سنت است دو رکعت نماز نفل به نیت استخاره بخواند، بعد از ختم نماز دعایی را بخواند(۲) و نیازش را مطرح کند. بعد از آن هرچه به قلبش خطور کرد، همان را عمل کند.

نماز توبه: هرگاه شخصی گناهی را انجام داد و از آن پشیمان شد، برای اظهارندامت و تصمیم به ترک آن در بارگاه الهی دو رکعت نماز بخواند، امید است خداوند او را ببخشد.

نماز تسبیح: این نماز از جمله نمازهای نافله‌ای است که فضیلت آن در حدیث ذکر شده است. این نماز را پیامبر خدا ﷺ به عم خود عباس ؓ تعلیم کرد، و فرمود: «بهتر است در هر روز، یا هر هفته، یا هرماه یا هرسال یا در طول عمر حداقل یکبار ادا شود».

طریقهٔ ادای آن به این صورت است که نیت ادای ۴ رکعت نماز نفل تسبیح را بیاورد و بعد از دعای ثنا، ۱۵ مرتبه تسبیح بخواند. باز پس از خواندن سوره ده مرتبه تسبیح و نیز در رکوع ده بار و بعد از تسبیح و تمجید ده بار و در سجده

۱- دعای حاجت: لَاإِلَهَ إِلَّااللهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، اَلْحَمْدُلِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، اَسْأَلُکَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِکَ وَ عَزَائِمَ مَغْفِرَتِکَ وَ الْعِصْمَةَ مِنْ کُلِّ ذَنْبٍ وَ الْغَنِيمَةَ مِنْ کُلِّ بِرٍّ وَ السَّلَامَةَ مِنْ کُلِّ اِثْمٍ. لَاتَدَعْ لِی ذَنْبًا اِلَّا غَفَرْتَهُ و لَاهَمًّا اِلَّا فَرَّجْتَهُ وَ لَاحَاجَةً هِیَ لَکَ رِضًا اِلَّا قَضَيْتَهَا يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ (ترمذی و ابن ماجه روایت کرده‌اند)

۲- دعای استخاره: اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِك وَ اَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِکَ وَ اَسْأَلُکَ مِنْ فَضْلِکَ الْعَظِيمِ، فَانکَّ تَقْدِرُ وَ لَااَقْدِرُ وَ تَعْلَمُ وَ لَااَعْلَمُ وَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ. اَللّٰهُمَّ اَنْ کُنْتَ تَعْلَمُ اَنَّ هَذَا اَلْاَمْرَ خَيْرٌلِیَ فِي دِينی وَ مَعَاشِی وَ عَاقِبَةِ اَمْرِی فَاقْدُرْهُ لِی وَ يَسِّرْهُ‌لِی، ثُمَّ بَارِكْ لِی فِيهِ وَ اِنْ کُنْتَ تَعْلَمُ اِنَّ هَذَا الْاَمْرَ شَرٌّ لِی فِی دِينِی وَ مَعَاشِی وَ عَاقِبَةِ اَمْرِي فَاصْرِفْهُ عَنِّی وَ اقْدُرْلِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ اَرْضِي بِهِ.

ده بار و بعد از بلند کردن سر از سجده ده بار و در سجده دوم هم ده بار دعای تسبیح را بخواند؛ در هر رکعت ۷۵ و مرتبه تسبیح خوانده می‌شود. و در چهار رکعت به سیصد تسبیح می‌رسد در رکوع و سجود بعد از گفتن **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَ سُبْحَانَ رَبِّي الأَعْلَى**، دعای تسبیح خوانده می‌شود.

دعای تسبیح عبارت است از: «**سُبْحَانَ اللهِ وَ الْحَمْدُلِلّهِ وَ لاٰاِلٰهَ اِلاَّاللّهُ وَ اللّهُ اَكْبَر.**»

با ادای این نماز، خداوند گناهان گذشته را می‌آمرزد و توفیق زندگی بهتر و سعادت برتر را نصیب انسان می‌کند.

نماز تهجد: کلمه تهجد هم به معنای بیداری است و هم به معنای خواب. نماز تهجد آن است که پس از خواب شب، شخص بیدار شده و در نیمه شب نماز بخواند.

در رابطه با فضیلت این نماز پیامبر فرموده است: «**اَفْضَلُ الصَّلاٰةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلاٰةُ اللَّيْلِ**». (مسلم این حدیث را روایت کرده است)

یعنی «برترین نماز بعد از نماز فرض، نماز شب است».

وقت ادای این نماز از نیمه‌شب تا هنگام طلوع صبح صادق است. عدد رکعات آن حداقل ۲ و حداکثر ۸ رکعت است.

نماز اشراق و ضحی: نماز اشراق پس از برآمدن آفتاب و از بین رفتن سرخی اول صبح خوانده می‌شود و ۴ رکعت است. نماز ضحی هم در حدود ساعتهای ۹ و ۱۰ یعنی وقتی که آفتاب به ربع آسمان می‌رسد خوانده می‌شود و ۴ یا ۸ رکعت است.

در مورد فضیلت این دو نماز احادیث زیادی نقل شده است و علما آن دو را مستحب می‌دانند.

نماز تحیةالمسجد: وقتی مسلمانی وارد مسجد می‌شود بهتر است دو رکعت نماز به عنوان سنت تحیةالمسجد بخواند. پیامبر ﷺ فرموده است: «هرگاه یکی از شما وارد مسجد شد، قبل از نشستن دو رکعت بخواند» (مسلم و بخاری این حدیث را روایت کرده‌اند).

در آخر باید گفت نمازهای نفل دیگری هم وجود دارد مثل دو رکعت بعد از مغرب با نام نماز اوّابین یا نماز سفر و غیره.

پسر: پدرجان، از ارشادات شما متشکرم و امیدوارم هم من و هم کودکان دیگری که در این سن بسر می‌برند، بتوانیم نمازهایمان را به خوبی ادا کنیم.

«والسلام»

منابع و مآخذ

قرآن کریم
صحیح البخاری
صحیح مسلم
شروط الصلاة
الهدایة للمرغینانی
الفقه علی المذاهب الاربعة، عبدالرحمن الجزیری
فقه آسان امین احسن اصلاحی
فتح القدیر
القدوری
فقه السنة سید سابق
ارکان اسلام شورای ثقافتی
تعلیم الاسلام
الدّر المختار مولانا خرم علی
بدایة المجتهد ابن رشد قرطبی

می‌شود.[۱]

پسر: پدرمهربان، خیلی متشکرم. من مسلمانم و بر من لازم است تا عبادت الهی را به بهترین صورت به جا بیاورم و معنای آنچه را که ادا می‌کنم بدانم. پدر جان من حالا برای ادای نماز ظهر آمادگی دارم، شما هم مرا راهنمایی کنید تا آن را ادا کنم.

پدر: آفرین پسرم، چون یکی از شرایط ادای نماز پاکی بدن و طهارت می‌باشد، باید قبل از ادای نماز، روش درست آن را بیاموزی. لذا اول از طهارت شروع می‌کنیم.

طهارت

بدون طهارت نماز درست نیست و اولین قسمت طهارت هم وضو می‌باشد. ولی قبل از وضو، استنجاء می‌باشد.

مسلمان باید پس از رفع حاجت (فراغت از بول) موضع را با کاغذ و یا کلوخ تمیز کند و هرگاه مواد فضلاتی از جایش تجاوز کرده بود استنجاء با آب بر وی واجب و در غیر آن سنت است. ولی کسی که در حال جنابت باشد یا زنی که مدت حیض یا نفاس وی تمام شده باشد، باید غسل کند.

بعد نوبت به وضو گرفتن می‌رسد که آن هم به این صورت است:

۱- عبدالرحمن الجزیری، الفقه علی المذاهب الاربعة، ۱/ ۳۵۰

اما اگر مقتدی نبود، ابتدا می‌گوید:

«أعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ»

از شیطان رانده‌شده به خداوند پناه‌می‌برم.

بسم الله الرحمن الرحيم:

بنام خداوند بخشنده مهربان

بعد سورهٔ فاتحه و یک سورهٔ دیگر قرآن یا چند آیه را می‌خواند.

سورهٔ فاتحه

الحمدلله رب العالمين

ستایش خداوندی را سزاست که پروردگار جهانیان است.

الرحمن الرَّحِيمِ.

بخشنده و مهربان است.

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

مالک روز جزاست.

إيَّاك نَعْبُدُ

تنها تو را می‌پرستیم

وَ إيَّاك نَسْتَعِينُ

و تنها از تو یاری می‌طلبیم

اِهْدِنَا الصِّراطَ الْمُسْتَقِيمَ.

ما را به راه راست هدایت فرما.

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ

راه کسانی که به آنان نعمت داده‌ای،

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ لاَالضَّآلِينَ.

نه راه آنان که برایشان خشم گرفته‌ای و نه راه گمراهان و سرگشتگان.

سوره دیگر:

قُلْ هُوَاللهُ أَحَدٌ.

بگو خدا یکی است.

أَللهُ الصَّمَدُ.

پناه و پشتیبان است.

لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ.

کسی از او زاییده نشده است و از کسی نزاییده است.

وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ.

و کسی مانند و همتای او نیست.

البته سوره یا چند آیه قرآن فقط در دو رکعت نمازهای فرض و تمام رکعات نمازهای سنت و نافله خوانده می‌شود. اما در دو رکعت آخر نمازهای فرض (ظهر و عصر و عشاء و یک رکعت آخر نماز مغرب) فقط سورهٔ فاتحه خوانده می‌شود.

۹- با گفتن «الله اکبر» بلند شود و رکعت سوم و چهارم را مثل دور رکعت قبلی ادا کند. با این تفاوت که فقط سوره حمد را بخواند و سورهٔ دیگر یا چند آیه را نخواند.

بعد از سجده دوم رکعت چهارم برای تشهد دوم بنشیند و پس از خواندن تشهد، درود و دعای حسنه را اینگونه بخواند:

درود:

«اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلٰى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلٰى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ» یعنی: «خدایا بر محمد و آل او رحمت فرست چنانکه بر ابراهیم و آل او رحمت فرستاده‌ای، به راستی که تو بزرگ و در خور ستایش هستی.»

«اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ عَلٰى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ» یعنی: «خدایا به محمد و آل او برکت بده چنانکه به ابراهیم و آل او برکت داده‌ای. براستی که تو بزرگ و سزاوار ستایش هستی».

دعای حسنه

«رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ»

«پروردگارا برای ما در دنیا و آخرت نیکویی و حسنه قرار بده و ما را از عذاب جهنم دور کن».

بگوید: **«لاحول ولاقوة الاّ بالله»**

در اذان صبح هم در جواب عبارت **«الصلاة خیر من النوم»** بگوید:
«صَدَقْتَ وَ بَرِرْتَ».

در آخر اذان هم این دعای مسنونه را بخواند:

«اَللّٰهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَةِ وَ الصَّلاَةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّداً اَلْوَسِيلَةَ وَ الْفَضِيلَةَ وَ ابْعَثْهُ مَقَاماً مَحْمُوداً الَّذِى وَعَدْتَّهُ وَ ارْزُقْنَا شَفَاعَتَهُ.

(بخاری)

«خدایا، به حق این دعوت کامل و نماز برپا داشته شده، محمد ﷺ را وسیله و فضیلت و درجه رفیع عطا بفرما و او را در مقام محمودی قرار ده که وعدهٔ آن را داده‌ای، و شفاعت او را نصیب ما بگردان، که تو خلاف وعده نمی‌کنی».

اقامه هم قبل از شروع نماز و برای مقتدیان حاضر در مسجد، با همین الفاظ بیان می‌شود، جز اینکه بعد از **«حیّ علی الفلاح»** باید بگوید:
قدقامت الصلاة، (۲ بار).

لازم است در بین اذان و اقامه هر نمازی وقفه و فاصله زمانی باشد، بجز نماز مغرب که باید بلافاصله پس از اذان، اقامه خوانده شود. گفتن اقامه بدون وضو و گفتن اذان در حال جنابت مکروه است.

چگونگی خواندن نماز

پدر: فرزندم پس از یادگیری طهارت، وضو و اذان، نوبت به ادای نماز می‌رسد که باید روش درست آن را دانست و انجام داد. بنابراین پسرم بلند شو و روشی را که یک مسلمان باید در ادای نماز بکار گیرد، بیاموز. شخص نمازگزار باید: